

СИСТЕМА І ФУНКЦІОНУВАННЯ АНГЛІЙСЬКИХ ВІДДІЄСЛІВНИХ ІМЕННИКІВ ТА ВІДІМЕННИКОВИХ ДІЄСЛІВ У ТЕКСТАХ БРИТАНСЬКИХ ГАЗЕТ

Москалюк Н. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Стаття присвячена комплексному дослідженню системних і функціональних характеристик англійських віддієслівних іменників (ВІ), а також відіменникових дієслів (ВД) у сучасній британській пресі. До системних характеристик належать: спосіб утворення аналізованих одиниць, напрямок похідності конверсійних ВІ та ВД; до функціональних характеристик – частота ВІ і ВД, істотність/неістотність розходження частот певної словотвірної групи досліджуваних одиниць, розподіл їх частот за ранговою кореляцією. Метою дослідження є не тільки класифікувати аналізовані ВІ і ВД, але й визначити певні кількісні співвідношення досліджуваних одиниць у розглянутих газетних текстах.

Ключові слова: системні характеристики, функціональні характеристики, віддієслівний іменник, відіменникове дієслово, частота.

Статья посвящена комплексному исследованию системных и функциональных характеристик английских отглагольных существительных (ОС), а также отыменных глаголов (ОГ) в современной британской прессе. К системным характеристикам относим: способ образования исследуемых единиц, направление производности конверсивных ОС и ОГ; к функциональным характеристикам – частоту ОС и ОГ, существенность/несущественность расхождения частот определенной словообразовательной группы исследуемых единиц, распределение их частот за ранговой корреляцией. Цель исследования – не только классифицировать анализируемые ОС и ОГ, но и установить определенные количественные соотношения исследуемых единиц в рассматриваемых газетных текстах.

Ключевые слова: системные характеристики, функциональные характеристики, отглагольное существительное, отыменной глагол, частота.

The article focuses on the comprehensive study of systemic and functional features of English verbal nouns (VN) and denominative verbs (DV) in the modern British press. Systemic features comprise the ways the units under study are formed, derivational direction of their conversion. Frequency of VN and DV, essentiality/non-essentiality of their frequency divergence within a certain word-building group pertaining to the units under examination, frequency distribution according to their rank correlation are analysed as their functional features. The aim of the research is not only to classify the above-mentioned units, but also to represent certain quantitative correlations in the analysed newspaper texts.

Keywords: systemic features, functional features, verbal noun, denominative verb, frequency.

Мета статті полягає у встановленні системних і функціональних характеристик англійських віддієслівних іменників (ВІ) і відіменникових дієслів (ВД) у сучасних британських газетних текстах. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

1) визначити співвідношення у сформованому масиві словотвірних груп досліджуваних лексичних одиниць – інгових ВІ, префіксальних ВД, суфіксальних ВІ і ВД, конверсійних ВІ та ВД, а також акцентних ВІ і ВД (ВІ та ВД, які відрізняються від омографічних вихідних одиниць місцем наголосу);

2) з'ясувати, які з існуючих способів утворення відіменникових дієслів і віддієслівних іменників є продуктивними на сучасному етапі;

3) розглянути способи утворення ВІ та ВД, що вживаються в політичних статтях британських газет, і визначити критерії, які допомагають визначити напрямок похідності досліджуваних слів: дієслово → віддієслівний іменник ($V \rightarrow N$) чи іменник → відіменникове дієслово ($N \rightarrow V$);

4) методом суцільної вибірки з політичних статей сучасних британських газет сформувати масив ВІ та ВД.

Матеріалом дослідження слугують масиви віддієслівних іменників та відіменникових дієслів, одержані методом суцільної вибірки з політичних статей британських газет The Financial Times (**FT**), The Guardian (**G**), The Observer (**Ob**), опублікованих протягом 2006 року. ВІ та ВД добиралися виключно зі статей політичного змісту, загальний обсяг яких становить 24350 слововживань (**FT**: 8025, **G**: 8140, **Ob**: 8185 слововживань).

В останні роки дослідження мовних одиниць, їх властивостей та відношень між ними здійснюються за допомогою статистичних методів і прийомів (наприклад, А. П. Варфоломійєв [2], В. В. Жуковська [4], В. В. Левицький [6], С. С. Нагорна [8], І. В. Нікіфоренко [9], В. І. Перебийніс [13; 14], Т. Є. Шевченко [17] та ін.), які дозволяють отримати надійні, вірогідні результати аналізу. Використання статистичних методів у лінгвістичних дослідженнях зумовлене властивими мові кількісними ознаками, внутрішньою взаємозалежністю, яка існує між якісними та кількісними особливостями мовної структури, підпорядкованістю частоти мовних одиниць у мовленні певним статистичним закономірностям, можливістю отримати об'єктивні дані, незалежні від суб'єктивного сприйняття дослідника [6, с. 5].

Віддієслівні іменники та відіменникові дієслова неодноразово були об'єктом дослідження, але звичайно кожна із цих груп розглядалася окремо (наприклад, у працях І. І. Борисенко [1], Ю. І. Височинського [3], М. Б. Красікової [5], Л. Ф. Омельченко [11], К. З. Плоткіної [15] та ін.). У нашій роботі обидві частини мови досліджуються комплексно з позицій їхніх системних характеристик і функціонування у британських газетних текстах.

У поняття лінгвістичної однорідності входить ціла низка рис, які повинні бути спільними для текстів, що належать до генеральної сукупності і взяті для вибірки [13, с. 15]. Так, тексти мають бути хронологічно, жанрово та тематично однорідні. Це дослідження здійснене на матеріалі політичних текстів британських газет, виданих протягом 2006 р.

Актуальність теми зумовлена спрямуванням сучасних лінгвістичних студій на вивчення системних і функціональних характеристик лексичних і граматичних одиниць, у тому числі й статистичними методами. Актуальність поставленої проблеми впливає з потреби лінгвостатистичного дослідження лексико-семантичних і граматичних властивостей англійських віддієслівних іменників і відіменникових дієслів, взаємозв'язків між ними для виявлення закономірностей їхнього текстового функціонування, для розв'язання ряду теоретичних проблем – таких, як: співвідношення частоти і семантики мовних одиниць, характеристика функціональних стилів і жанрів статистичними методами та ін., а також для встановлення критеріїв розмежування аналізованих одиниць.

Серед різноманіття всіх існуючих критеріїв встановлення напрямку похідності (напр.: семантичний; дефініційний, або семантико-дефініційний; логічний; морфологічний; критерій кількості значень; критерій частотності, або критерій обмеженого вживання лексичних одиниць (ЛО); словотвірний; стилістичний; історичний, або етимологічний; хронологічний критерій тощо) у конверсійних парах особливої уваги, на нашу думку, заслуговують два: етимологічний критерій, наприклад: *to reform* borrowed from Old French *reformer*, from Latin *refōrmāre* (*re-* "again" + *fōrmōre* "to form"); *a reform* (*n*) formed from the verb (*The Barnhart Dictionary of Etymology* [22]), та хронологічний критерій, наприклад: *a question* "питання" (1300) → *to question* "ставити питання" (1622); *to rise* "підніматися" (1000) → *a rise* "підйом" (1410) (*The Oxford English Dictionary on Historical Principles* [23]).

Зазначені критерії в переважній більшості випадків допомагають чітко визначити, яке слово (іменник чи дієслово) зафіксоване в англійській мові першим. Більше того, їх дієвість і правильність можна перевірити за допомогою будь-якого іншого з перерахованих вище критеріїв, оскільки різні критерії визначення похідності доповнюють і підтверджують один одного [7, с. 125].

У роботі розглянуто різні способи утворення ВІ і ВД у сучасній англійській мові, а саме: префіксація, суфіксація, префіксально-суфіксальний спосіб, конверсія, фонетичне чергування звуків, зміна місця наголосу. Такий вид словотворення, як чергування звуків, у процесі дослідження відпав, оскільки ми не отримали підтвердження щодо напрямку похідності членів таких пар за допомогою аналізу часу першої реєстрації досліджуваних одиниць. У результаті перевірки етимологічних даних за словником Р. К. Барнхарта [22] з'ясовано, що пари таких слів походять від різних основ (наприклад: іменник *applause* – від лат. *applausus*, а дієслово *applaud* – від лат. *applaudere*), а отже, їх не можна вважати вихідною та похідною одиницями.

Наші спостереження свідчать, що префіксально-суфіксальні одиниці не варто розглядати як віддієслівні іменники чи відіменникові дієслова, що утворилися внаслідок одночасного приєднання префікса та суфікса до дієслівної чи іменникової основи-кореня, наприклад: *disappearance* (*dis-* + *to appear* → *to disappear* + *-ance* → *disappearance*). Тому вважаємо, що аналізувати цей тип словотворення немає підстав.

Обсяг масиву віддієслівних іменників у текстах аналізованих газет становить 1000 ВІ (незалежно від способу словотворення), що з погляду вимог до обсягу вибірки є достатнім: *The Financial Times* – 309 ВІ; *The Guardian* – 321 ВІ; *The Observer* – 370 ВІ. На цю кількість віддієслівних іменників припало 360 ВД: *The Financial Times* – 119 ВД; *The Guardian* – 140 ВД; *The Observer* – 101 ВД. Оскільки ця кількість відібрана з порівняно невеликого обсягу текстів, вона недостатня, щоб робити висновки про характеристику газетного стилю взагалі, але достатня, щоб говорити про особливості функціонування аналізованих ВІ та ВД у політичних газетних статтях.

Результати обчислень свідчать, що відносна частота віддієслівних іменників у масиві виділених для дослідження одиниць у 2,8 раза перевищує частоту відіменникових дієслів (пор.: 1000 ВІ – 73,53%; 360 ВД – 26,47%), що свідчить про перевагу віддієслівного способу словотворення аналізованих одиниць у політичних газетних текстах.

Одержане співвідношення віддієслівних іменників і відіменникових дієслів у політичних статтях британських газет відповідає співвідношенню іменників і дієслів в англійських наукових текстах, пор.: іменники – 32,6%; дієслова – 16,5% [19, с. 74], частка іменників у словнику майже у 2 рази вища, ніж частка дієслів [12, с. 61; 14, с. 30], що свідчить про іменниковий характер аналізованих газетних текстів.

Абсолютна частота ВІ та ВД, утворених за допомогою різних словотворчих засобів, у порівнюваних газетах різна. Щоб з'ясувати, який спосіб словотворення домінує серед виділених для дослідження ЛО, вираховано відносну частоту кожної словотвірної групи (див. табл. 1, де **A** – інгові ЛО, **B** – префіксальні ЛО, **C** – суфіксальні ЛО, **D** – конверсійні ЛО, **E** – акцентні ЛО):

Таблиця 1

Співвідношення частот ВІ та ВД у політичних текстах британських газет

Газета	FT				G				Ob			
	ВІ		ВД		ВІ		ВД		ВІ		ВД	
Масив ЛО	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2
A	13	4,21	—	—	17	5,3	—	—	31	8,38	—	—
B	—	—	2	1,68	—	—	2	1,43	—	—	2	1,98
C	178	57,61	3	2,52	175	54,52	4	2,86	209	56,49	6	5,94
D	102	33,01	112	94,12	110	34,27	129	92,14	111	30,0	91	90,1
E	16	5,18	2	1,68	19	5,92	5	3,57	19	5,14	2	1,98

Одержані результати свідчать, що низька частота інгових та акцентних ВІ, а також префіксальних, суфіксальних і акцентних ВД не дозволяє отримати статистично вірогідні результати щодо функціонування зазначених словотвірних груп ВІ та ВД у досліджуваних газетних текстах, тому надалі ми вважали за доцільне аналізувати тільки групи суфіксальних ВІ, а також конверсійних ВІ та ВД.

За допомогою критерію Стьюдента для відсоткових показників визначено, що статистично значущої різниці у вживанні і суфіксальних, і конверсійних ВІ у статтях трьох попарно порівнюваних газет немає (пор.: суфіксальні ВІ: **FT-G**: $t = 0,78$; **FT-Ob**: $t = 0,29$; **G-Ob**: $t = 0,52$; конверсійні ВІ: **FT-G**: $t = 0,33$; **FT-Ob**: $t = 0,84$; **G-Ob**: $t = 1,2$). Зазначене свідчить про те, що вибірки трьох аналізованих газет належать до однієї генеральної сукупності. Середня частота зазначених груп іменників в об'єднаній вибірці досить висока: суфіксальні ВІ – 56,2%; конверсійні ВІ – 32,3%.

Сталість уживання досліджуваних ВІ певного словотвірного типу є важливою статистичною характеристикою, яку можна використати для зіставлення однакових одиниць у різних вибірках. Щоб з'ясувати, чи є істотна різниця між частотою віддієслівних іменників певного словотвірного типу в текстах трьох порівнюваних газет, було використано формулу відносної різниці. Істотного розходження між частотою і суфіксальних, і конверсійних ВІ у текстах порівнюваних попарно газет не виявлено. Проведені обчислення свідчать, що в аналізованих британських газетах діють однакові статистичні закономірності у використанні зазначених словотвірних груп віддієслівних іменників.

На початковому етапі дослідження було виділено 119 суфіксальних іменників у газеті *The Financial Times*, 110 – у газеті *The Guardian* і 108 – у газеті *The Observer*. Проте варто зауважити, що не завжди суфіксальні іменники утворюються шляхом додавання іменникового суфікса до дієслівної основи. Так, суфіксальні іменники можуть бути результатом додавання суфіксів до іменної основи, а саме: прикметників (напр.: *active* → *activity*, *free* → *freedom*, *great* → *greatness*, *human* → *humanism*, *safe* → *safety*, *useful* → *usefulness*, *vivid* → *vividness* [10, с. 222]), іменників (напр.: *Canada* → *Canadian*, *geology* → *geologist*, *leader* → *leadership*, *man* → *manhood*, *neighbour* → *neighbourhood*, *partner* → *partnership*, *relation* → *relationship* [10, с. 222]) і займенників (напр.: *nothing* → *nothingness* [16, с. 219]).

Більше того, існує такий різновид словотворення, як зворотний [7, с. 151-152; 20, с. 152-153] (напр.: *beggar* (*n*) → *to beg*, *broker* (*n*) → *to broke*, *burglar* (*n*) → *to burgle*, *editor* (*n*) → *to edit*, *emplacement* (*n*) → *to emplace* та ін.), а нас цікавлять виключно віддієслівні утворення. Саме тому ми звернулися до Оксфордського словника англійської мови (*The Oxford English Dictionary on Historical Principles*), укладеного за історичним принципом, щоб з'ясувати напрямок похідності виділених суфіксальних ВІ [23].

У поодиноких випадках дати виникнення вихідного дієслова і похідного суфіксального іменника збігаються або перебувають у межах 10 років. Зазначений проміжок часу є найменш вірогідним підтвердженням напрямку похідності, саме тому в таких випадках ми порівнювали кількість значень вихідної та похідної одиниць, оскільки кількість значень вихідної одиниці, як правило, більша.

Для аналізу ми відібрали 163 суфіксальних ВІ (сумарна абсолютна частота: 562 ВІ). Обсяг масивів досліджуваних ВІ, а також відносну частоту кожного словотвірного типу в аналізованих газетах представлено в табл. 1.

Щоб з'ясувати, чи істотне розходження відносної частоти аналізованих ВІ у текстах трьох порівнюваних попарно британських газет, застосуємо критерій Стьюдента для процентних показників за формулою:

$$t = \frac{|p_1 - p_2|}{Sed\%}, \quad (1)$$

де t – коефіцієнт критерію Стьюдента, p_1 – процентний показник (відносна частота у відсотках) для першого масиву ВІ, p_2 – для другого масиву. $Sed\%$, у свою чергу, обчислюється за формулою:

$$Sed\% = \sqrt{PQ\left(\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2}\right)}, \quad (2)$$

де n_1 – обсяг першої вибірки, на основі якого обчислювалися проценти, а n_2 – обсяг другої вибірки. Символ P означає середній для двох порівнюваних виборок процентний показник, який визначаємо за формулою:

$$P = \frac{p_1 n_1 + p_2 n_2}{n_1 + n_2} \quad (3)$$

$$Q = 100\% - P \quad (4)$$

Нижче наведемо здійснені підрахунки:

FT-G:

$$p_1 = 57,61 \quad n_1 = 309$$

$$p_2 = 54,52 \quad n_2 = 321$$

$$P = \frac{p_1 n_1 + p_2 n_2}{n_1 + n_2} = \frac{57,61 \cdot 309 + 54,52 \cdot 321}{309 + 321} = \frac{17801,49 + 17500,92}{630} = \frac{35302,41}{630} \approx 56,04\%$$

$$Q = 100\% - P = 100 - 56,04 = 43,96\%$$

$$Sed\% = \sqrt{PQ\left(\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2}\right)} = \sqrt{56,04 \cdot 43,96 \left(\frac{1}{309} + \frac{1}{321}\right)} = \sqrt{2463,5184 \cdot 0,0063514} = \sqrt{15,64679}$$

$\approx 3,96$

$$t = \frac{|p_1 - p_2|}{Sed\%} = \frac{57,61 - 54,52}{3,96} = \frac{3,09}{3,96} \approx 0,78$$

FT-Ob:

$$p_1 = 57,61 \quad n_1 = 309$$

$$p_2 = 56,49 \quad n_2 = 370$$

$$P = \frac{p_1 n_1 + p_2 n_2}{n_1 + n_2} = \frac{57,61 \cdot 309 + 56,49 \cdot 370}{309 + 370} = \frac{17801,49 + 20901,3}{679} = \frac{38702,79}{679} \approx 57\%$$

$$Q = 100\% - P = 100 - 57 = 43\%$$

$$Sed\% = \sqrt{PQ\left(\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2}\right)} = \sqrt{57 \cdot 43 \left(\frac{1}{309} + \frac{1}{370}\right)} = \sqrt{2451 \cdot 0,0059389} = \sqrt{14,556243} \approx 3,82$$

$$t = \frac{|p_1 - p_2|}{Sed\%} = \frac{57,61 - 56,49}{3,82} = \frac{1,12}{3,82} \approx 0,29$$

G-Ob:

$$p_1 = 54,52 \quad n_1 = 321$$

$$p_2 = 56,49 \quad n_2 = 370$$

$$P = \frac{p_1 n_1 + p_2 n_2}{n_1 + n_2} = \frac{54,52 \cdot 321 + 56,49 \cdot 370}{321 + 370} = \frac{17500,92 + 20901,3}{691} = \frac{38402,22}{691} \approx 55,57\%$$

$$Q = 100\% - P = 100 - 55,57 = 44,43\%$$

$$Sed\% = \sqrt{PQ\left(\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2}\right)} = \sqrt{55,57 \cdot 44,43\left(\frac{1}{321} + \frac{1}{370}\right)} = \sqrt{2468,9751 \cdot 0,0058179} = \\ = \sqrt{14,36425} \approx 3,79$$

$$t = \frac{|p_1 - p_2|}{Sed\%} = \frac{56,49 - 54,52}{3,79} = \frac{1,97}{3,79} \approx 0,52$$

Отримані результати свідчать, що статистично значущої різниці у вживанні суфіксальних ВІ у статтях трьох порівнюваних попарно газет немає (пор.: **FT-G**: $t = 0,78$; **FT-Ob**: $t = 0,29$; **G-Ob**: $t = 0,52$), а отже, їх можна об'єднати (можливість об'єднання політичних статей різних газет в одну вибірку дозволяє підвищити точність статистичних результатів). Середня частота досліджуваних ВІ в об'єднаній вибірці становить 56,2% (обсяг вибірки: 1000 ВІ, утворених різними словотвірними засобами), що свідчить про високу частоту суфіксальних віддієслівних іменників у масиві аналізованих одиниць.

У цьому дослідженні до розгляду не бралися складені лексичні одиниці. Саме тому іменники, що утворилися від дієслів з постпозитивами внаслідок конверсії (наприклад: *comedown (n)*, *payout (n)*, *runaway (n)*), не розглядалися і не враховувалися під час статистичних підрахунків. Ми поділяємо точку зору Н. М. Раєвської [21, с. 87] та І. В. Арнольд [20, с. 163], які виділяють такі одиниці в окрему групу, оскільки їх можна розглядати як ті, що утворилися в результаті словоскладання. Зазначені іменники відрізняються від конверсійних тим, що вони не збігаються з вихідними одиницями за написанням. Більше того, вони відрізняються від вихідних лексичних одиниць і місцем наголосу. На відміну від дієслів з постпозитивами відповідні іменники пишуться разом або через риску, зберігаючи наголос на першому складі, наприклад: *to trade 'off* → *'trade-off (n)*.

Визначаючи напрямок похідності членів конверсійних пар, ми застосовували хронологічний критерій. У разі збігу дат першої фіксації вихідного дієслова і похідного конверсійного іменника ми порівнювали кількість їхніх значень. Для аналізу відібрано 80 конверсійних віддієслівних іменників (сумарна абсолютна частота: 323 ВІ). Обсяг масивів досліджуваних ВІ, а також долю кожного словотвірного типу в аналізованих газетах представлено в табл. 1.

За допомогою критерію Стьюдента для процентних показників визначимо, чи істотне розходження відносної частоти аналізованих ВІ у текстах трьох порівнюваних попарно британських газет (див. формули 1-4):

FT-G

$$p_1 = 33,01 \quad n_1 = 309$$

$$p_2 = 34,27 \quad n_2 = 321$$

$$P = \frac{p_1 n_1 + p_2 n_2}{n_1 + n_2} = \frac{33,01 \cdot 309 + 34,27 \cdot 321}{309 + 321} = \frac{10200,09 + 11000,67}{630} = \frac{21200,76}{630} \approx 33,65\%$$

$$Q = 100\% - P = 100 - 33,65 = 66,35\%$$

$$Sed\% = \sqrt{PQ\left(\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2}\right)} = \sqrt{33,65 \cdot 66,35\left(\frac{1}{309} + \frac{1}{321}\right)} = \sqrt{2232,6775 \cdot 0,0063514} = \sqrt{14,180627} \\ \approx 3,77$$

$$t = \frac{|p_1 - p_2|}{Sed\%} = \frac{34,27 - 33,01}{3,77} = \frac{1,26}{3,77} \approx 0,33$$

FT-Ob:

$$p_1 = 33,01 \quad n_1 = 309$$

$$p_2 = 30 \quad n_2 = 370$$

$$P = \frac{p_1 n_1 + p_2 n_2}{n_1 + n_2} = \frac{33,01 \cdot 309 + 30 \cdot 370}{309 + 370} = \frac{10200,09 + 11100}{679} = \frac{21300,09}{679} \approx 31,37\%$$

$$Q = 100\% - P = 100 - 31,37 = 68,63\%$$

$$Sed\% = \sqrt{PQ \left(\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2} \right)} = \sqrt{31,37 \cdot 68,63 \left(\frac{1}{309} + \frac{1}{370} \right)} = \sqrt{2152,9231 \cdot 0,0059389} = \sqrt{12,785994} \approx 3,58$$

$$t = \frac{|p_1 - p_2|}{Sed\%} = \frac{33,01 - 30}{3,58} = \frac{3,01}{3,58} \approx 0,84$$

G-Ob:

$$p_1 = 34,27 \quad n_1 = 321$$

$$p_2 = 30 \quad n_2 = 370$$

$$P = \frac{p_1 n_1 + p_2 n_2}{n_1 + n_2} = \frac{34,27 \cdot 321 + 30 \cdot 370}{321 + 370} = \frac{11000,67 + 11100}{691} = \frac{22100,67}{691} \approx 31,98\%$$

$$Q = 100\% - P = 100 - 31,98 = 68,02\%$$

$$Sed\% = \sqrt{PQ \left(\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2} \right)} = \sqrt{31,98 \cdot 68,02 \left(\frac{1}{321} + \frac{1}{370} \right)} = \sqrt{2175,2796 \cdot 0,0058179} = \sqrt{12,655559} \approx 3,56$$

$$t = \frac{|p_1 - p_2|}{Sed\%} = \frac{34,27 - 30}{3,56} = \frac{4,27}{3,56} \approx 1,2$$

Одержані дані показують, що статистично значущого розходження у використанні конверсійних ВІ у текстах порівнюваних попарно газет не зафіксовано (пор.: **FT-G**: $t = 0,33$; **FT-Ob**: $t = 0,84$; **G-Ob**: $t = 1,2$), а отже, вибірки трьох аналізованих газет можна об'єднати. Середня частота досліджуваних ВІ в об'єднаній вибірці становить 32,3% (обсяг вибірки: 1000 ВІ, утворених різними словотвірними засобами), що свідчить про значну частоту конверсійних віддієслівних іменників у масиві аналізованих одиниць.

Конверсію вважають основним способом утворення відіменникових дієслів [18, с. 169]. За результатами аналізу виділено 126 конверсійних відіменникових дієслів (сумарна абсолютна частота: 332 ВД). Обсяг масивів досліджуваних ВД, а також долю кожного словотвірного типу в аналізованих газетах представлено в табл. 1.

Для того, щоб з'ясувати, чи істотне розходження відносної частоти аналізованих ВД у текстах порівнюваних попарно британських газет, використаємо критерій Стьюдента для процентних показників (див. формули 1-4):

FT-G:

$$p_1 = 94,12 \quad n_1 = 119$$

$$p_2 = 92,14$$

$$n_2 = 140$$

$$P = \frac{p_1 n_1 + p_2 n_2}{n_1 + n_2} = \frac{94,12 \cdot 119 + 92,14 \cdot 140}{119 + 140} = \frac{11200,28 + 12899,6}{259} = \frac{24099,88}{259} \approx 93,05\%$$

$$Q = 100\% - P = 100 - 93,05 = 6,95\%$$

$$Sed\% = \sqrt{PQ \left(\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2} \right)} = \sqrt{93,05 \cdot 6,95 \left(\frac{1}{119} + \frac{1}{140} \right)} = \sqrt{646,6975 \cdot 0,0155461} =$$

$$= \sqrt{10,053624} \approx 3,17$$

$$t = \frac{|p_1 - p_2|}{Sed\%} = \frac{94,12 - 92,14}{3,17} = \frac{1,98}{3,17} \approx 0,62$$

FT-Ob:

$$p_1 = 94,12 \quad n_1 = 119$$

$$p_2 = 90,1 \quad n_2 = 101$$

$$P = \frac{p_1 n_1 + p_2 n_2}{n_1 + n_2} = \frac{94,12 \cdot 119 + 90,1 \cdot 101}{119 + 101} = \frac{11200,28 + 9100,1}{220} = \frac{20300,38}{220} = 92,27\%$$

$$Q = 100\% - P = 100 - 92,27 = 7,73\%$$

$$Sed\% = \sqrt{PQ \left(\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2} \right)} = \sqrt{92,27 \cdot 7,73 \left(\frac{1}{119} + \frac{1}{101} \right)} = \sqrt{713,2471 \cdot 0,0183042} =$$

$$= \sqrt{13,055417} \approx 3,61$$

$$t = \frac{|p_1 - p_2|}{Sed\%} = \frac{94,12 - 90,1}{3,61} = \frac{4,02}{3,61} \approx 1,11$$

G-Ob:

$$p_1 = 92,14 \quad n_1 = 140$$

$$p_2 = 90,1 \quad n_2 = 101$$

$$P = \frac{p_1 n_1 + p_2 n_2}{n_1 + n_2} = \frac{92,14 \cdot 140 + 90,1 \cdot 101}{140 + 101} = \frac{12899,6 + 9100,1}{241} = \frac{21999,7}{241} \approx 91,29\%$$

$$Q = 100\% - P = 100 - 91,29 = 8,71\%$$

$$Sed\% = \sqrt{PQ \left(\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2} \right)} = \sqrt{91,29 \cdot 8,71 \left(\frac{1}{140} + \frac{1}{101} \right)} = \sqrt{795,1359 \cdot 0,0170437} =$$

$$= \sqrt{13,552057} \approx 3,68$$

$$t = \frac{|p_1 - p_2|}{Sed\%} = \frac{92,14 - 90,1}{3,68} = \frac{2,04}{3,68} \approx 0,55$$

Отримані результати свідчать, що статистично значущої різниці у вживанні конверсійних ВД у статтях порівнюваних попарно газет немає (пор.: **FT-G**: $t = 0,62$; **FT-Ob**: $t = 1,11$; **G-Ob**: $t = 0,55$), а отже, їх можна об'єднати й цим досягти точніших статистичних результатів. Середня відносна частота досліджуваних конверсійних ВД в об'єднаній вибірці становить 92,22% (обсяг вибірки – 360 ВД, утворених різними словотвірними засобами), що свідчить про переважне вживання конверсійних відіменникових дієслів у масиві аналізованих одиниць.

У цій статті здійснено аналіз системних і функціональних характеристик англійських ВІ і ВД, утворених за допомогою різних словотвірних засобів (інгових ВІ, префіксальних ВД, суфіксальних ВІ та ВД, конверсійних ВІ і ВД, а також акцентних ВІ та ВД), що відповідає вимогам комплексного дослідження зазначених одиниць у газетному мовленні.

У ході дослідження одержано такі результати:

1. Методом суцільної вибірки із сучасних британських газет сформовано масив досліджуваних одиниць, у якому, згідно з отриманими даними, частка ВІ значно перевищує частку ВД (пор.: 1000 ВІ – 73,53%; 360 ВД – 26,47%). Зазначене свідчить про іменниковий характер британських політичних газетних статей.

2. В аналізованих політичних газетних текстах зафіксовано такі словотвірні групи ВІ і ВД: інгові ВІ, префіксальні ВД, суфіксальні ВІ та ВД, конверсійні ВІ і ВД, а також акцентні ВІ та ВД. Серед різноманіття існуючих підходів до визначення напрямку похідності досліджуваних ВІ і ВД перевагу віддаємо етимологічному підходу, а також хронологічному критерію. Співвідношення частот ВІ і ВД, утворених різними словотвірними засобами, в газетних статтях представлено в табл. 1.

3. Виявлено, що серед усіх аналізованих способів утворення англійських ВІ і ВД превалюють суфіксальні ВІ (56,2%), конверсійні ВІ (32,3%) та конверсійні ВД (92,22%), тому зазначені способи словотворення вважаємо типовими для аналізованих газетних статей.

4. Істотного розходження між частотою суфіксальних ВІ, конверсійних ВІ, а також ВІ, які відрізняються від омографічних вихідних дієслів місцем наголосу, не виявлено (ϵ не перевищує 13%). Не виявлено також істотного розходження частоти конверсійних ВД у різних газетах.

Дослідження особливостей функціонування віддієслівних іменників і відіменникових дієслів у газетних текстах, здійснене за допомогою статистичних методів, має подальші перспективи. Перспективними вважаються розвідки, присвячені порівнянню різних функціональних стилів (наукового, художнього тощо) у використанні ВІ і ВД, утворених різними словотвірними засобами.

Література

1. Борисенко И. И. Отыменные сложные глаголы в современном английском языке (на материале новообразований 1939 – 1969 г.г.): дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Инна Ивановна Борисенко. – К., 1973. – 167 с.
2. Варфоломеев А. П. Психосемантика слова и лингвостатистика текста: метод. рекомендации к спецкурсу / А. П. Варфоломеев. – Калининград: Калинингр. ун-т, 2000. – 37 с.
3. Высочинский Ю. И. Конверсия – один из способов пополнения словарного состава современного английского языка (на материале отыменных глаголов, образованных в первой половине XX столетия): дис. ... канд. филол. наук: 664 / Юрий Иванович Высочинский. – К., 1969. – 220 с.
4. Жуковська В. В. Лексико-семантичні та граматичні характеристики англійського дієслова у художньому тексті: лінгвостатистичний аспект (на матеріалі популярних політичних романів): дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Вікторія Вікторівна Жуковська. – К., 2006. – 307 с.
5. Красікова М. Б. Про диференціацію значень похідних одиниць (на прикладі віддієслівних іменників в англійській мові) / М. Б. Красікова // Типологія мовних значень у діяхронічному та зіставному аспектах: зб. наук. праць. – Донецьк, 2003. – С. 120-125.
6. Левицкий В. В. Квантитативные методы в лингвистике / Виктор Васильевич Левицкий. – Винница: Нова Книга, 2007. – 264 с.
7. Мешков О. Д. Словообразование современного английского языка / Олег Давидович Мешков. – М.: Наука, 1976. – 245 с.

8. Нагорна С. С. Стилеметричні характеристики дієслова у сучасних англомовних наукових текстах: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Світлана Сергіївна Нагорна. – К., 2004. – 262 с.
9. Никифоренко И. В. Роль статистического анализа при исследовании просодии звучащей речи / И. В. Никифоренко // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. – Харків: Константа, 2006. – № 741. – С. 105-109.
10. Новицкая Т. М. Практическая грамматика английского языка: морфология, синтаксис, словообразование и некоторые лексические проблемы перевода / Т. М. Новицкая, Н. Д. Кучин. – М.: Высш. шк., 1971. – 430 с.
11. Омельченко Л. Ф. Композитные глаголы-конверсивы в английском языке / Л. Ф. Омельченко, Н. М. Максимчук, И. А. Онищенко // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. – Харків: Константа, 2006. – № 741. – С. 118-122.
12. О частотном словаре сочетаемости современного английского языка / [Н. О. Волкова, Р. С. Гинзбург, В. И. Перебийнос и др.] // Иностранные языки в высшей школе. – 1976. – № 11. – С. 56-63.
13. Перебийніс В. І. Статистичні методи для лінгвістів : [навч. посіб.] / Валентина Ісидорівна Перебийніс. – Вінниця: Нова Книга, 2002. – 171, [1] с.
14. Перебийніс В. І. Що дає статистика мовознавцям? / В. І. Перебийніс // Вісник Київського лінгвістичного університету: зб. наук. праць. Серія: Філологія. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2003. – Т. 6, № 2. – С. 27-32.
15. Плоткина К. З. Имена действия в современном английском языке: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / К. З. Плоткина. – Л., 1971. – 20 с.
16. Старшинова Е. К. Практическая грамматика английского языка / Е. К. Старшинова, М. А. Васильева, А. И. Шилюгина. – К.: Пресса Украины, 1995. – 233 с.
17. Шевченко Т. Е. Функциональные характеристики словоизменительной парадигмы английского глагола (на материале современной художественной прозы): дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Татьяна Егоровна Шевченко. – К., 1997. – 201 с.
18. A Course in Modern English Lexicology / [R. S. Ginzburg, S. S. Khidekel, G. Y. Knyazeva et al.]. – М.: Higher School Publishing House, 1966. – 275 p.
19. Alekseev P. M. Statistische Lexikographie: zur Typologie, Erstellung und Anwendung von Frequenzwörterbüchern : [Lehrbuch] / P. M. Alekseev. Übers. von Werner Lehfeldt // Quantitative Linguistics. – Bochum: Studienverlag Dr. N. Brockmeyer, 1984. – Vol. 22. – S. 154-167.
20. Arnold I. V. The English Word / I. V. Arnold. – М.: Vysšaya Škola, 1986. – 295 p.
21. Rayevska N. M. English Lexicology / N. M. Rayevska. – К.: Vyšša Škola, 1979. – 303 p.

Довідники

22. The Barnhart Dictionary of Etymology / [ed. R. K. Barnhart]. – 1st ed. – USA: The H. W. Wilson Company, 1988. – 1284 p.
23. The Oxford English Dictionary Being a Corrected Re-Issue with an Introduction, Supplement, and Bibliography of a New English Dictionary on Historical Principles Founded Mainly on the Materials Collected by the Philological Society : In 12 Vol. / [ed. J. A. H. Murray, H. Bradley, W. A. Craigie, C. T. Onions]. – 3rd ed. – Oxford: The Clarendon Press, 1970. – Vol. 1-12.